

SODANKYLÄ

ESTEETTÖMYYS- SUUNNITELMA

Sisällysluettelo

.....	1
Sisällysluettelo	2
1 Johdanto	4
2 Esteettömyyssuunnitelman laatimisprosessi	5
3 Esteettömyys	7
3.1 Ihmisten moninaisuus ja yhdenvertaisuus	7
3.2 Esteettömyysmääräykset ja -ohjeet	7
3.3 Esteettömyysohjeita	9
4 Esteettömyyden nykytila Sodankylässä	11
4.1 Esteettömyyskartoitukset	11
4.2 Nykytilatutkimuksen keskeiset löydökset	11
4.2.1 Kevyen liikenteen väylät ja suojatiet	11
4.2.2 Suhtautuminen esteettömyyteen	12
4.2.3 Talvikunnossapito	12
4.2.4 Muut kehityskohteet	13
4.3 Työntekijäkokemukset	13
4.4 Esteettömyyden yleisarvosana	13
5 Kehittämiskohteet ja alustavat toimenpiteet	15
5.1 Tavoitetila - esteetön Sodankylä	15
5.2 Esteettömyysohjeistukset rakennuttajille	16
5.3 Käyttäjien osallistaminen hankkeisiin	16
5.4 Suojatiet ja kevyen liikenteen väylät	18
5.4.1 Suojatiet	19
5.4.2 Kevyen liikenteen väylät	20
5.5 Talvikunnossapidon kehittäminen	20
5.6 Julkisten tilojen pienparannukset	21
5.7 Tukea yrittäjille esteettömyyden kehittämiseen	22
5.8 Asenteiden ja kohtaamisen kehittäminen	23

5.9 Selkeä palautekanava esteettömyyspuutteille.....	24
5.10 Opasteiden ja valaistuksen kehittäminen.....	24
6 Toimenpiteet	26
6.1 Esteettömyyden kehittämisen peruslähtökohdat.....	26
6.2 Hankkeiden esteettömyys.....	27
6.3 Korjaukset ja parannukset lähivuosina.....	28
6.4 Talvikunnossapidon kehittäminen	29
6.5 Pitkän aikavälin strategiset esteettömyyshankkeet	29
7 Yhteenveto ja johtopäätökset	31
8 Yhteystiedot	33
9 Liitteet	35
9.1 Lähteitä esteettömyyden opiskeluun.....	35
9.2 Nykytilatutkimuksen raportti.....	36
9.3 Esteettömyyskartoitusraportit.....	36

1 Johdanto

Tämän esteettömyyssuunnitelman tavoitteena on luoda Sodankylän kunnalle selkeä kehys esteettömyyden systemaattiselle parantamiselle ja sen huomioimiselle kaikessa toiminnassa. Suunnitelma tarjoaa yleistason ohjeistuksia, konkreettisia kehitysehdotuksia ja työkaluja, jotka tukevat esteettömyyden edistämistä sekä nykytilan parantamista että pitkäjänteistä kehittämistä.

Suunnitelma koostuu neljästä keskeisestä osa-alueesta:

1. **Yleistason esteettömyysohjeistukset:** Ohjeistukset, jotka toimivat peruslähtökohtina esteettömyyden huomioimiselle kunnan toiminnassa, hankkeissa ja palveluissa. Tarkempia ohjeistuksia annetaan erillisessä esteettömyysohjevihkosessa.
2. **Esteettömyyden nykytilan kuvaus Sodankylässä.** Esteettömyyden nykytila selvitettiin asukaskyselyin ja -haastatteluin. Suunnitelma kuvaa päälöydökset, koko raportti nykytilatutkimuksesta on tämän suunnitelman liitteenä.
3. **Kehitysehdotuksia ja prosessien parannuksia:** Yhdessä kunnan työntekijöiden kanssa luotuja ehdotuksia konkreettisista esteettömyysparannuksista, kuten suojateiden esteettömyyden parantamisesta, sekä keinoja, joilla esteettömyys voidaan sisällyttää osaksi suunnittelu- ja toteutusprosesseja. Kehitysehdotukset perustuvat kuntalaisten toiveisiin ja kokemuksiin. Osa ehdotuksista ovat alustavia ja vaativat vielä tarkempia toimenpidesuunnitelmia.
4. **Esteettömyysohjevihkonen työntekijöille ja kuntalaisille:** Raportin liitteenä oleva vihkonen tarjoaa helposti luettavia checklist-muotoisia esteettömyysohjeita eri kunnan toimintoihin. Vihkosen tavoite on lisätä tietoisuutta ja motivoi työntekijöitä esteettömyyden huomioimiseen arjessaan.

Suunnitelma esittää esteettömyyden kehittämiseksi alustavia ehdotuksia, jotka toimivat lähtökohtana tarkemman toimenpidesuunnitelman laatimiselle myöhemmin. Tämä suunnitelma asettaa esteettömyyden kehittämisen tavoitetilan ja tarjoaa Sodankylän kunnalle työkalut esteettömyyden parantamiseksi pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Samalla sen tarkoitus on innostaa kaikkia kunnan toimijoita osallistumaan esteettömyyden edistämiseen omassa työssään.

2 Esteettömyyssuunnitelman laatimisprosessi

Esteettömyyssuunnitelman laatimisprosessi Sodankylässä on edennyt vaiheittain, alkaen nykytilan kartoituksesta ja edeten tavoitteiden tarkentamiseen sekä työpajojen avulla tehtävään suunnitteluun. Prosessin lähtökohdana on ollut kunnassa ja kuntalaisissa herännyt tarve parantaa esteettömyyttä ja yhdenvertaisuutta kaikilla elämänalueilla.

Esteettömyyssuunnitelman työryhmään kuuluivat

Yliriesto Matias	Tekninen johtaja
Kiemunki Jani	Yhdyskuntatekniikka
Pyhäjärvi Ville	Tilapalvelut
Tuohioja Tea	Estea, esteettömyysasiantuntija

Laatimisprosessi eteni seuraavasti:

1. Nykytilan kartoitus

Ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin Sodankylän esteettömyyden nykytila kuntalaisten ja työntekijöiden näkökulmasta. Kartoitus toteutettiin palvelumuotoilun keinoin, käyttäen esimerkiksi kyselyitä ja haastatteluja. Tämä vaihe auttoi tunnistamaan esteettömyyden keskeisiä haasteita sekä kuntalaisten toiveita ja tarpeita. Kartoitusvaiheessa tunnistettiin tärkeimmät kehityskohteet esteettömyyden saralla.

2. Ratkaisuehdotukset yhteiskehittämisen keinoin

Osana suunnitelmaprosessia järjestettiin työpaja, joissa kunnan työntekijät arvioivat ja priorisoivat esteettömyyden kehityskohteita kuntalaisten näkemysten pohjalta. Työpajassa keskityttiin prioriteettien määrittämiseen ja arviointiin sekä alustavien toimenpide-ehdotusten tekemiseen.

3. Lopullisen suunnitelman rakenteen ja sisältöjen tarkentaminen

Keskusteluiden pohjalta suunnitelman rakenne on hahmotettu kolmeen osioon: yleinen katsaus esteettömyyden merkitykseen, nykytilan kartoitus Sodankylässä sekä muutamia esimerkkejä työpajassa nousseista mahdollisista ratkaisuista. Näiden pohjalta suunnitelmaan lisätään opas, jossa on konkreettisia ohjeita esteettömyyden huomioimiseen eri

hankkeissa ja toiminnassa. Opas on suunnattu etenkin kunnan työntekijöille, mutta myös muille esteettömyydestä kiinnostuneille.

Suunnitelman laatimisen aikana on painotettu osallistamista: kuntalaisten mielipiteet on huomioitu kartoitusvaiheessa ja työntekijöiden näkemyksiä hyödynnetään työpajojen kautta, jotta lopputuloksesta tulee mahdollisimman kattava ja sitouttava. Tämä osallistava lähestymistapa varmistaa työntekijöiden sitoutumisen sekä auttaa vastaamaan Sodankylän paikallisiin erityisolosuhteisiin.

3 Esteettömyys

Esteettömyydelle ei ole yhtä virallista määritelmää, mutta sitä käsitellään eri laeissa, kansainvälisissä sopimuksissa ja suosituksissa. Yleisesti ottaen esteettömyys tarkoittaa, että rakennettu ympäristö, palvelut ja tiedonvälitys ovat saavutettavissa kaikille käyttäjäryhmille – mukaan lukien liikunta-, näkö- ja kuulorajoitteiset sekä ikääntyneet henkilöt.

YK:n vammaissopimus tunnistaa esteettömyyden ihmisoikeudeksi, joka tukee yksilön oikeutta itsenäisyyteen ja osallisuuteen. Esteetön ympäristö takaa, että kaikilla on yhdenvertaiset ja itsenäiset mahdollisuudet liikkua, käyttää palveluja ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin ilman fyysisiä tai rakenteellisia esteitä.

3.1 Ihmisten moninaisuus ja yhdenvertaisuus

Esteettömässä ympäristössä toimiminen ei riipu ihmisen toimintakyvystä, jolloin kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet asua, tehdä töitä, opiskella, harrastaa ja hoitaa asioitaan. Esteettömyys tunnistaa ihmisten moninaisuuden ja erilaiset tarpeet, ja sen tavoitteena on luoda ympäristö, jossa jokaisella on mahdollisuus elää täysipainoista elämää osana yhteisöä. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi vammaisilla henkilöillä on oikeus osallistua samoihin arjen ja vapaa-ajan toimintoihin kuin muillakin, oli kyse sitten työstä, koulutuksesta, liikuntamahdollisuuksista tai kulttuuritapahtumista.

Moninaisuuden huomioiminen esteettömyydessä tarkoittaa paitsi fyysisten esteiden poistamista, myös tilojen ja palvelujen saavutettavuuden kehittämistä kaikille käyttäjäryhmille.

3.2 Esteettömyysmääräykset ja -ohjeet

Suomessa on useita lakeja, säännöksiä ja suosituksia, joiden tavoitteena on turvata vammaisten oikeudet yhdenvertaiseen elämään eri elämänalueilla. Keskeisimpiä esteettömyyteen liittyviä säädöksiä ja ohjeita ovat YK:n vammaissopimus, perustuslaki, yhdenvertaisuuslaki sekä rakennusmääräykset ja ISO-standardit. Lisäksi tärkeää ohjeistusta tarjoavat esimerkiksi Invalidiliiton esteettömyyssuosituksukset sekä Helsingin kaupungin SuRaKu-ohjeet. Näiden ohjeiden tarkoituksena on turvata yhdenvertaisuus ja mahdollistaa kaikkien käyttäjäryhmien osallistuminen yhteiskunnan toimintaan.

1. Perustuslaki

Perustuslain (731/1999, 6 §) yhdenvertaisuutta koskeva säännös asettaa perustavanlaatuisen velvoitteen kohdella kaikkia ihmisiä yhdenvertaisesti. Tähän perustuu myös Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), joka kieltää syrjinnän ja edellyttää yhdenvertaisuuden edistämistä aktiivisin toimenpitein. Tämä tarkoittaa, että esteettömyys on otettava huomioon kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa, erityisesti tilanteissa, joissa se voi vaikuttaa esimerkiksi vammaisiin henkilöihin.

2. YK:n vammaissopimus

YK:n vammaissopimus (sopimus nro 27/2016) määrittelee esteettömyyden osaksi ihmisoikeuksia. Sopimus korostaa, että esteettömyyden edistäminen on välttämätöntä syrjinnän poistamiseksi ja täysimääräisen yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollistamiseksi. Sopimus velvoittaa kunnat ja muut toimijat varmistamaan, että rakennetut ympäristöt, palvelut ja viestintä ovat saavutettavissa kaikille.

3. Rakentamislaki ja alueidenkäyttölaki

Vuonna 2025 voimaan tulevat rakentamislaki (132/1999, 5 §) ja alueidenkäyttölaki (132/1999, 5 §) korostavat esteettömyyden huomioimista kaikessa rakennus- ja kaavoitustoiminnassa. Lait velvoittavat varmistamaan, että ympäristö suunnitellaan ja toteutetaan siten, että se on saavutettavissa kaikille väestöryhmille. Esteettömyys on huomioitava niin uusissa rakennushankkeissa kuin peruskorjauksissakin. Tavoitteena on luoda turvallisia, terveellisiä ja yhdenvertaisia elinympäristöjä, jotka mahdollistavat kaikkien osallistumisen yhteiskunnan toimintoihin.

4. Rakennusmääräykset ja ympäristöministeriön asetukset

Rakennusmääräyskokoelman osa F1 (Esteetön rakennus) antaa yksityiskohtaiset ohjeet ja vaatimukset esteettömän rakennetun ympäristön toteuttamiseen. Se asettaa esimerkiksi vaatimukset kulkureittien leveydelle (vähintään 900 mm), WC-tilojen kääntötilalle (vähintään 1 500 mm) ja luiskien kaltevuudelle (enintään 5 %). Lisäksi ympäristöministeriön asetukset täydentävät rakennusmääräyksiä määrittelemällä muun muassa rakennusten ääniympäristön, käyttöturvallisuuden ja talotekniikan vaatimukset. Näiden asetusten tarkoituksena on varmistaa, että rakennukset ovat turvallisia ja käytettäviä kaikille käyttäjäryhmille.

Näiden normien kokonaisuus luo pohjan esteettömyyden edistämiseksi kunnissa ja ohjaa päätöksentekoa niin rakennetun ympäristön, palveluiden kuin viestinnänkin osalta. Ne toimivat myös Sodankylän esteettömyyssiunittelman pohjana, määritellen lähtökohdat ja minimitason,

jota kohti kunnassa pyritään. Esteettömyyden näkökulmasta rakennusmääräysten vähimmäistaso ei kuitenkaan välttämättä aina riitä yhdenvertaisen asioinnin mahdollistamiseen, vaan tilannetta tulee tulkita myös yhdenvertaisuuslain (1325/2014) kautta, eli varmistaa, että ihmisten yhdenvertainen oikeus tilojen ja palvelujen käyttöön toteutuu. Esteettömyyssuosituksset, esimerkiksi Invalidiliiton suositukset, tarjoavat tarkempia ohjeita aidosti esteettömään ympäristöön.

3.3 Esteettömyysohjeita

Tämä luku listaa tärkeimpiä esteettömässä toimintaympäristössä huomioitavia seikkoja yleisellä tasolla. Suunnitelman lopussa liitteissä listataan hyviä lähteitä esteettömyyden opiskeluun itsenäisesti. Lisäksi suunnitelman erillinen osio esteettömyysvihkonen listaa esteettömyysmääräyksiä ja -suosituksia laajemmin.

Esteetön rakennettu ympäristö mahdollistaa kaikkien käyttäjäryhmien turvallisen ja esteettömän liikkumisen. Tässä kappaleessa esitellään kaikkein yleisimmät esteettömyysvaatimukset. Suunnitelman liitteenä olevasta vihkosesta löytyy yksityiskohtaisempia ohjeita esteettömyyden huomioimiselle.

1. Kulkureitit ja yleiset periaatteet

Esteettömät kulkureitit ovat väljiä eikä niillä ole portaita. Kulkureittien vähimmäisleveys tulee olla 900 mm, oviaukkojen vapaan kulkuleveyden 850 mm, ja luiskien kaltevuus enintään 5 % (1:20) ulkotiloissa, sisätiloissa tai niihin verrattavissa tiloissa 8% (1:12.5). Sisäänkäynnit on suunniteltava kynnyksettömiksi tai varustettava luiskalla. Sisäänkäynnin edessä tarvitaan 1500x1500x tasaista vapaata tilaa oven kanssa toimimiseen. Esteettömien WC-tilojen on tarjottava riittävästi tilaa pyörätuolille (kääntötila vähintään 1 500 mm) sekä oltava varustettu turvallisilla tukikahvoilla ja saavutettavilla hygienialaitteilla.

2. Pysäköinti

Pysäköintialueilla esteettömät paikat on sijoitettava lähelle sisäänkäyntejä, ja niiden mittojen on oltava vähintään 3600mm leveitä ja 5000mm pitkiä. Talvikunnossapidossa on varmistettava, että kulkureitit ja pysäköintipaikat pysyvät esteettöminä myös lumisissa ja liukkaissa olosuhteissa.

3. Opasteet ja kontrastit

Opasteiden ja kontrastien tulee tukea ympäristön hahmotettavuutta. Opasteet tulee sijoittaa loogisesti ja varustaa selkeillä symboleilla ja

kontrasteilla. Hyvä valaistus tukee reittien ja opasteiden näkyvyyttä, ja se tulee suunnitella tasaiseksi ja häikäisemättömäksi.

4. Kuuloympäristö

Rauhallinen, hälinätön ja kaikuisuudesta vapaa tila helpottaa puheen seuraamista. Tilat, joissa on audiojärjestelmä, tulee varustaa induktiosilmukalla kuulokojeiden käyttäjiä varten. Myös palvelupisteillä on hyvä olla induktiosilmukat.

Esteettömyys tulee huomioida rakennus- ja peruskorjaushankkeiden lisäksi myös kaikessa muussa kunnan toiminnassa, esimerkiksi tapahtumia järjestäessä. Tapahtumia järjestäessä tapahtuman esteettömyystiedot on hyvä julkaista kutsun yhteydessä. Viestintää on hyvä kehittää esteettömyys ja selkokieliä huomioiden.

4 Esteettömyyden nykytila Sodankylässä

Tässä luvussa kuvataan esteettömyyden lähtötasoa Sodankylässä suunnitelman tekohetkellä syksyllä 2024. Nykytilaa kartoitettiin asiantuntijan esteettömyyskartoituksilla, kuntalaisille suunnatulla kyselyllä ja haastatteluilla sekä kunnan työntekijöille suunnatulla kyselyllä. Tarkemmat raportit sekä kartoituksista että nykytilatutkimuksesta ovat tämän suunnitelman liitteinä.

4.1 Esteettömyyskartoitukset

Osana Sodankylän esteettömyyssuunnitelmaa toteutettiin ammattilaisen toimesta esteettömyyskartoitukset kolmeen kohteeseen: kunnan virastotalolle ja kirjastoon, Kitisenrannan koululle sekä keskustan katualueille. Raporteissa kuvataan tarkasti kunkin kohteen esteettömyyden nykytila ja annetaan toimenpide-ehdotukset priorisoituna niiden esteettömyyden haitta-asteen sekä korjaamisen työläyden näkökulmista. Raportit ovat tämän suunnitelman liitteenä.

Myös kuntalaiskyselyllä ja -haastatteluissa kysyttiin samoista kohteista. Kuntalaiskyselyn avulla voidaan entistä paremmin priorisoida esteettömyyspuutteiden korjaustarpeita, sillä todelliset käyttäjät pystyvät identifioimaan tärkeimpiä, käyttöön eniten vaikuttavia puutteita. Asiantuntija-arvioissa puutteita löydetään usein enemmän, mutta niistä kaikki eivät ole yhtä kriittisiä kuin käyttäjien löytämät.

Yhteenvetona asiantuntijan tekemät esteettömyyskartoitukset tukivat hyvin kuntalaisten näkemyksiä esteettömyydestä. Monia asioita on jo korjattu, mutta käytön estäviä esteettömyyspuutteita löytyy kaikista kartoitetuista kohteista.

4.2 Nykytilatutkimuksen keskeiset löydökset

Kuntalaisille suunnatussa tutkimuksessa keskityttiin erityisesti löytämään esteettömyyspuutteita. Tutkimuksen kolme keskeisintä löydöstä ja esteettömyyden kehityskohdetta ovat kevyen liikenteen väylät ja suojatiet, kokemus kunnan suhtautumisesta esteettömyyteen sekä talvikunnossapito. Liitteenä olevassa nykytilaraportissa käydään keskeiset löydökset sekä muu kuntalaisten palaute yksityiskohtaisemmin läpi.

4.2.1 Kevyen liikenteen väylät ja suojatiet

Ensimmäinen ja eniten mainintoja saanut kehityskohde on kevyen liikenteen väylät sekä suojatiet. Väylien ja teiden huono kunto sekä suojateiden korkeat reunakivet ja liian jyrkät luiskaukset jopa estävät apuvälineen kanssa itsenäisen liikkumisen keskustan alueella. Kevyen liikenteen väylät koetaan kapeiksi ja niiltä puuttuu liikennettä ohjaavat elementit, kuten kunnolliset erottelut pyöräilijöiden ja jalankulkijoiden kulkuväylien välillä sekä selkeämmät tunto- ja tummuuskontrastit liikkumisen ohjaamisessa. Myös valaistusta toivotaan kehitettävän.

4.2.2 Suhtautuminen esteettömyyteen

Toinen keskeisin löydös tutkimuksessa on kuntalaisten kokemus kunnan yleinen esteettömyyden huomioiminen ja työntekijöiden suhtautuminen esteettömyyteen. Tutkimuksessa korostuu toive siitä, että esteettömyyteen liittyvään palautteeseen suhtauduttaisiin avoimemmin ja nopeammin. Erityisesti toivotaan nopeampaa reagointia esteettömyyspalautteeseen, esimerkiksi korjaustoimenpiteitä sekä kuntalaisten vahvempaa osallistamista ja kuulemista kaikissa rakennushankkeissa. Esteettömyyden toivotaan olevan luonnollisempi ja priorisoidumpi osa kunnan arkea sen kaikissa toimissa, erityisesti suunnitteluvaiheessa. Kuntalaisia harmittaa uudiskohteiden selkeät esteettömyyspuutteet, epäonnistuneet esteettömyysprojektit sekä aiemmin esteettömien kohteiden muuttaminen esteelliseksi. Pahimmillaan kuntalaiset kokevat kunnan asenteen olevan jopa välinpitämätöntä esteettömyyttä kohtaan. Myös vammaisten kohtaamisessa koetaan olevan puutteita.

4.2.3 Talvikunnossapito

Sodankylän subarktinen ilmasto, erityisesti pitkä, kylmä ja luminen talvi, aiheuttaa haasteita esteettömyydelle. Kuntalaiskyselyssä sekä -haastatteluissa talvikunnossapidon puutteet nousivat yhdeksi tärkeimmäksi kehityskohdaksi esteettömyyteen liittyen. Sodankylän talvi kestää keskimäärin 7 kuukautta, joten yli puolet vuodesta lumi ja talvikunnossapito vaikuttaa kuntalaisten mahdollisuuksiin asioida etenkin keskustassa.

Talvikunnossapidon puutteina mainittiin etenkin liian pehmeiksi jäävät kevyen liikenteen väylät, suojateiden eteen jäävät lumivallit, näkyvyyden suojatielle estävät suojateiden viereen kasatut lumikasat sekä epätasainen lumi suojateilla. Myös näkövammaiset toivovat selkeämpiä käytäntöjä kevyen liikenteen väylien auraamiseen etenkin siitä näkökulmasta, että lumikasoja voidaan hyödyntää kävelyä ohjaavina elementteinä.

Osa, etenkin apuvälineiden käyttäjistä, kokee, että talvisin Sodankylän keskustassa ei pääse liikkumaan lainkaan. Myös pyöräilijät, lastenvaunujen käyttäjät sekä vanhukset raportoivat liikkumisen haasteista talviaikaan. Esteettämiä parkkipaikkoja kuvataan talvisin käytettävän lumen säilöntään.

4.2.4 Muut kehityskohteet

Tutkimuksessa löydettiin lukuisia muita esteettömyyden kehityskohteita Sodankylän kunnan alueella. Esimerkiksi liikunta- ja kulttuuripalveluiden ei koeta olevan yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla, yksityisten yrittäjien liiketilat ja seurakuntien tilat ovat monin paikoin erittäin esteellisiä ja lisää esteettämiä luonto- ja virkistysreittejä kaivataan. Kunnassa on muutama induktiosilmukka, mutta niitä tarvitsevat kuntalaiset eivät välttämättä tiedä niistä, eikä induktiosilmukoita ole kaikissa tiloissa, joihin laki sen vaatisi.

4.3 Työntekijäkokemukset

Kunnan työntekijöiden kyselyyn saatiin vastausaikana yhteensä 24 vastausta. Suurin osa vastaajista työskentelee teknisissä palveluissa sekä koulutuksen ja varhaiskasvatuksen parissa. Työntekijöiltä kysyttiin erityisesti heidän kokemuksiaan vammaisuuden ja esteettömyyden huomioimisesta osana omaa työtään ja millaista tukea tai työkaluja, jos toivovat, he toivoisivat työnsä tueksi. Suurin osa vastaajista joutuu huomioimaan esteettömyyttä lähinnä satunnaisesti, kuten yksittäisten asiakkaiden tai oppilaiden kohdalla. Joillakin esteettömyys liittyy tiiviimmin omaan työnkuvaan erityisesti koulutuksen ja varhaiskasvatuksen parissa sekä teknisissä palveluissa.

Kunnan työntekijät kokevat yleisesti ottaen pystyvänsä huomioimaan esteettömyyteen ja vammaisuuden moninaisuuteen liittyviä seikkoja hyvin (vastausten keskiarvo 4.0). Toisaalta työntekijät toivoivat enemmän tietoa siitä, "mitä pitäisi oikeastaan tietää" esteettömyyteen liittyen. Joka neljäs vastaaja toivoo esteettömyyden huomioimiseen työkaluja, kuten ohjeita, koulutuksia sekä tiiviimpää yhteistyötä tilojen suunnittelun ja niiden käyttäjien välille.

Eniten haasteita esteettömyyteen liittyen aiheutuu esteellisestä ympäristöstä, kuten hissien tai luiskien puutteesta sekä esteettömyyden kehittämisen käytettävien resurssien puutteesta.

4.4 Esteettömyyden yleisarvosana

Kuntalaisille suunnatussa kuntalaiskyselyssä kysyttiin kyselyn lopuksi Sodankylän kunnan esteettömyyden nykytilaa kokonaisuutena.

Esteettömyyden yleisarvosana Sodankylässä on tämän perusteella 2.68 ja vastausten mediaani 3. Vastausten hajonta on melko pieni ja suurin osa vastaajista on antanut esteettömyyden nykytilalle arvosanan 2 tai 3.

5 Kehittämiskohteet ja alustavat toimenpiteet

Suunnitelman yhteiskehittämistä varten pidettiin toimialojen poikkileikkaava työpaja keskiviikkona 13.11.2024. Työpajan tavoitteena oli priorisoida kehityskohteita sekä kehittää muutamalle niistä alustavia ratkaisuehdotuksia. Työpajaan osallistui asiantuntijoita teknisistä palveluista, hyvinvointi- ja sivistyspalveluista, koulutuksen parista, kulttuuripalveluista, liikuntapalveluista sekä elinkeinopalveluista.

Työpajassa keskusteltiin kokonaisvaltaisesta esteettömyydestä sekä erityisesti muutamista esteettömyyden osa-alueista, joille kehitettiin alustavia ratkaisuehdotuksia. Kaikki toimenpide-ehdotukset on koottu raportin loppuun taulukkoon.

5.1 Tavoitetila - esteetön Sodankylä

Työpajan keskusteluissa korostui ajatus siitä, että esteettömyyttä tulee tarkastella kokonaisuutena kunkin palvelun osalta. Esteettömyys ei ole vain yksittäisten tilojen tai kohteiden ominaisuus, vaan sen on ulotuttava kaikkiin vaiheisiin, jotka mahdollistavat palvelun sujuvan käytön. Tämä tarkoittaa, että esteettömyys on huomioitava esimerkiksi uusien virkistysalueiden suunnittelussa siten, että esteettömyys kattaa koko käyttäjäpolun – esteettömistä parkkipaikoista ja kulkureiteistä alueelle aina itse alueen saavutettavuuteen, kuten leveisiin reitteihin, selkeisiin opasteisiin ja esteettömiin WC-tiloihin.

Kokonaisvaltainen esteettömyys koskee kaikkia kunnan toimintoja: rakentamista, korjaushankkeita, palveluja ja tapahtumia. Tapahtumien järjestämisessä esteettömyys ei voi rajoittua vain tilojen saavutettavuuteen, vaan sen tulee ulottua myös esimerkiksi viestintään ja kulkuyhteyksiin. Esteettömyyden tarkastelu osana kokonaisuutta varmistaa, että kaikki kuntalaiset voivat käyttää ja nauttia kunnan palveluista yhdenvertaisesti. Kokonaisvaltainen esteettömyys tarkoittaa myös sitä, että esteettömyyttä tarvitsevat nähdään aktiivisina toimijoina, ei pelkästään passiivisina katselijoita tai kohteina. Esimerkiksi henkilökunnan tilat sekä esiintymistilat tulee tehdä esteettömiksi.

Tavoite esteettömästä Sodankylästä tukee kunnan strategiaa, jossa korostetaan yhdenvertaisuutta ja kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistä. Sodankylän kunnan strategian visiona on, että Lapin tähtikunnassa asukkailla on hyvä kasvaa, elää, asua, työskennellä ja harrastaa. Esteettömyyden kehittäminen tukee tätä visiota. Yhtenä ratkaisuna

esteettömyyden kehittämiseen esitetään tarkempaa esteettömyyden kehittämisen toimenpidesuunnitelmaa, jolle tämä yleissuunnitelma toimii hyvänä pohjana.

5.2 Esteettömyysohjeistukset rakennuttajille

Rakennus- ja perusparannushankkeissa on hyvä tähdätä esteettömyyden parantamiseen minimitasoa pidemmälle. Invalidiliiton suositusten käyttö pelkkien rakennusmääräysten sijaan ohjaa suunnittelua käytännönläheisempään ja käyttäjien tarpeita paremmin huomioivaan suuntaan. Tämä lähestymistapa vahvistaa kunnan sitoutumista esteettömyyden edistämiseen laadukkaasti ja pitkäjänteisesti ja myös mahdolliset tulevaisuuden tiukemmat esteettömyysmääräykset huomioiden.

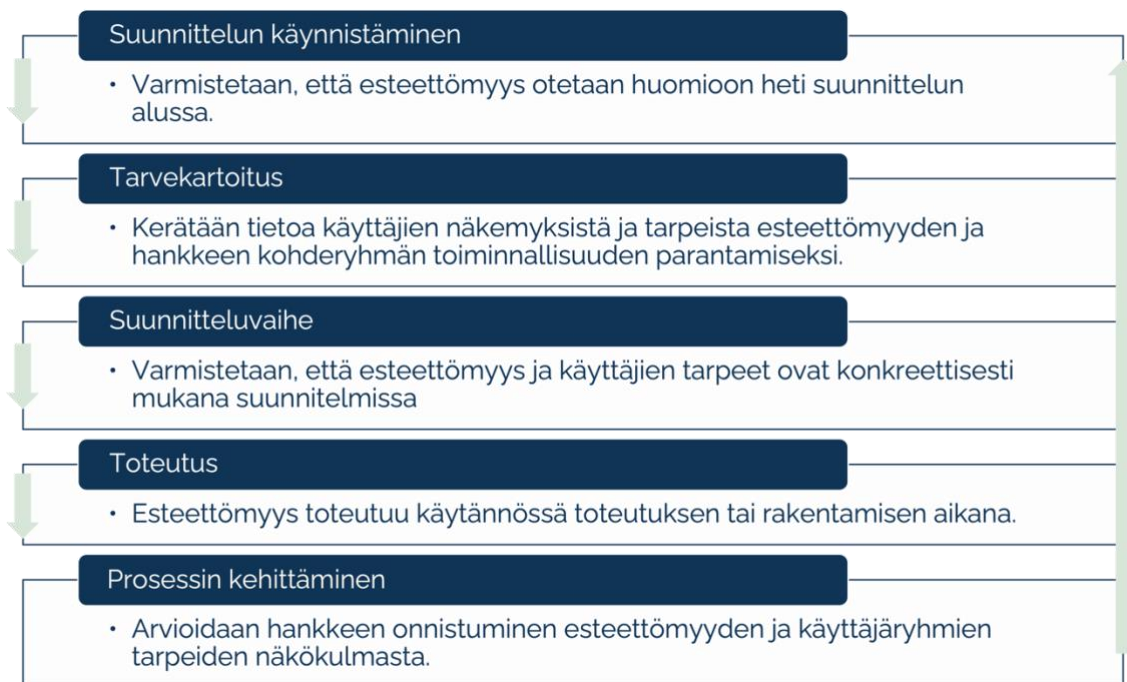
Esteettömyysohjeistuksia on lueteltu esteettömyysvihkosessa. Lisäksi osana rakennushankkeita suositellaan käytettäväksi esteettömyysasiantuntijaa tai esteettömyyden suositukseen perehtynyttä arkkitehtia, jotta suunnittelussa huomioidaan esteettömyys kokonaisvaltaisesti ja käytännön kannalta toimiviksi, yhdenvertaisiksi ratkaisuiksi.

5.3 Käyttäjien osallistaminen hankkeisiin

Esteettömyyden kehittäminen Sodankylässä edellyttää käyttäjien tarpeiden ymmärtämistä ja huomioimista kaikissa suunnittelun, rakentamisen ja palveluiden kehittämisen vaiheissa. Käyttäjien osallistaminen varmistaa, että ratkaisut ovat aidosti käytännöllisiä, saavutettavia ja vastaavat moninaisten käyttäjäryhmien arjen haasteisiin. Tämä ei koske vain esteettömyyteen liittyviä tarpeita, vaan myös hankkeen kohderyhmän yleisiä toiminnallisuuksia, kuten tilojen käytettävyyttä ja arjen sujuvuutta.

Osallistamisprosessi auttaa tunnistamaan hankkeiden kehityskohteet varhaisessa vaiheessa ja edistää pitkäjänteistä ja laadukasta päätöksentekoa. Se lisää avoimuutta ja luottamusta kunnan ja kuntalaisten välillä sekä parantaa hankkeiden hyväksyttävyyttä ja vaikuttavuutta. Sodankylän kunnassa käyttäjien osallistaminen on jo osa käytäntöjä, mutta prosessin tarkempi määrittely ja yhtenäistäminen selkeyttävät sen roolia ja lisäävät sen vaikuttavuutta.

Tätä suunnitelmaa varten kehitettiin **alustava** käyttäjien osallistamisen prosessi, joka on suunniteltu erityisesti huomioimaan esteettömyyden näkökulma ja käyttäjäryhmien tarpeet rakennus- ja muiden hankkeiden eri vaiheissa. Prosessi tukee yhdenvertaisuutta ja esteettömyyttä osana kunnan arvoja ja toimintatapoja. Prosessia on hyvä tarkentaa ja arvioida tulevaisuudessa.

1. **Suunnittelun käynnistäminen:** Varmistetaan, että esteettömyys otetaan huomioon heti hankkeen tai projektin suunnittelun alussa.
 - Esteettömyys lisätään osaksi hanketta käsittelevien kokousten vakioaiheita.
 - Määritetään hankkeen esteettömyystavoitteet
 - Nimetään esteettömyydestä vastaava henkilö
 - Varmistetaan, että esteettömyyden huomioiminen sisällytetään hankkeen tarjouspyyntöihin ja suunnitteludokumentteihin
2. **Tarvekartoitus:** Kerätään tietoa käyttäjien näkemyksistä ja tarpeista esteettömyyden ja hankkeen kohderyhmän käyttäjäkokemuksen parantamiseksi.
 - Hankkeen laajuuden mukaan, esteettömyyden lisäksi kartoitetaan kohderyhmän käyttäjien tarpeet laajemmin.
 - Kutsutaan käyttäjäryhmien edustajia, kuten vanhus- ja vammaisneuvosto, mukaan keskustelemaan

- Järjestetään työpajoja tai osallistamistilaisuuksia, joissa käyttäjät voivat kertoa näkemyksistään.
 - Tärkeää on päättää ja pohtia, keitä käyttäjiä tai asiantuntijoita osallistetaan hankkeeseen ennen suunnitteluvaihetta
3. **Suunnitteluvaihe:** Varmistetaan, että esteettömyys ja käyttäjien tarpeet ovat konkreettisesti mukana suunnitelmissa
- Suunnitteluvaiheessa osallistetaan käyttäjiä, jotka määriteltiin edellisessä vaiheessa
 - Hyödynnetään Invalidiliiton esteettömyyssuosituksia ja muita kansallisia ohjeistuksia, kuten rakennusmääräyksiä ja SuRaKu-ohjeita, suunnittelun tukena. Huolehditaan, että ratkaisut ovat paitsi määräysten mukaisia, myös käytännössä toimivia ja helppokäyttöisiä kaikille.
 - Huomioidaan sekä liikkumisen, näkemisen että kuulemisen esteettömyystarpeet
 - Pyritään ratkaisuihin ylittämään rakennusmääräysten minimitaso ja tähtäämään käyttäjäystävällisiin ja arkea tukevampiin esteettömyysratkaisuihin.
 - Kuullaan suunnitteluvaiheessa esteettömyysasiantuntijoita
4. **Toteutus:** Esteettömyys toteutuu käytännössä toteutuksen tai rakentamisen aikana.
- Valvotaan rakennusvaiheessa, että suunnitelmien mukaiset esteettömyysratkaisut toteutuvat.
 - Suunnitelmien muuttuessa huolehditaan, että esteettömyys ei huonone suhteessa suunnitteluvaiheeseen
5. **Prosessin kehittäminen:** Arvioidaan hankkeen onnistuminen esteettömyyden ja käyttäjäryhmien tarpeiden näkökulmasta.
- Kutsutaan käyttäjäryhmät arvioimaan lopputulosta ja antamaan palautetta.
 - Arvioidaan, miten esteettömyystavoitteet saavutettiin ja mitä parannuksia voidaan tehdä tulevissa hankkeissa.
 - Päivitetään osallistamisprosessi palautteen pohjalta, jotta sitä voidaan kehittää edelleen.

5.4 Suojatiet ja kevyen liikenteen väylät

Kevyen liikenteen väylät ja suojatiet nousivat nykytilatutkimuksessa yhdeksi tärkeimmiksi kehityskohteiksi. Ramboll on laatinut vuonna 2021 katujen esteettömyyselvityksen, jossa on kuvattu tarkasti kaikkien suojateiden esteettömyyden tila. Raportti on kattava ja suunnitelmassa suositellaan sen hyödyntämistä kevyen liikenteen väylien ja suojateiden korjaamisen

priorisoinnissa huomioiden esteettömyyden erikoistaso sekä kävijämääriltään eniten käytetyt reitit ja väylät.

Sodankylän kunta on osoittanut **60 000 euroa** katualueiden ja suojateiden esteettömyysparannuksiin vuodelle 2025. Tämä rahoitus ei riitä kattamaan kaikkia esteettömyyden kehittämistarpeita katualueilla ja suojateilla, mutta se mahdollistaa tärkeimpien ja kiireellisimpien kohteiden parantamisen. Varatun rahan käytössä on hyvä painottaa seuraavia periaatteita:

1. **Esteettömyyden erikoistaso:** Rambollin selvityksessä määriteltyjen esteettömyyden tasojen, erityisesti erityistason kohteiden, huomioiminen korjaustarpeita suunniteltaessa
2. **Vaikutusten laajuus:** Parannukset suunnataan sellaisiin suojateihin, jotka ovat keskeisimpiä päivittäisessä käytössä, esimerkiksi keskustassa tai koulujen tai palveluiden lähistöllä.
3. **Kiireellisimmät korjaukset:** Ensisijaisesti korjataan suojateiden vakavimmat esteet, kuten jyrkät tai rikkinäiset reunakivet ja puuttuvat tuntokonstrastialueet, jotka haittaavat tai vaarantavat eniten liikkumista. Samalla suositellaan tarkastelemaan suojateiden korjaamista kokonaisvaltaisesti siten, että mahdollisimman monta esteettömyyspuutetta saadaan korjattua samasta suojatiestä.

5.4.1 Suojatiet

Suojateiden esteettömyyttä suositellaan parannettavaksi kokonaisvaltaisella suunnittelulla ja toteutuksella, johon kuuluvat seuraavat toimenpiteet:

1. **Reunakivien uusiminen:** Suojateiden reunakivet tulee suunnitella siten, että ne ovat riittävän matalat pyörätuoleille ja lastenvaunuille, mutta kuitenkin havaittavissa esimerkiksi keppituntumalla. Tällä hetkellä osassa suojateista kadun ja kevyen liikenteen välinen korkeusero on niin suuri, että tarpeeksi loivia reunakiviä tai -luiskia on vaikea tai mahdoton rakentaa ilman suojatien korottamista.
2. **Suojateiden asfaltin uusiminen ja korottaminen:** Joillakin suojateilla asfaltti on niin kulunut, että talvisin ajouriin kertyy pehmeää lunta. Uusimisen yhteydessä suojateiden päällyste voidaan muotoilla niin, että lumi ja jää eivät kerry ajouriksi. Lisäksi tulee varmistaa, että suojatie on tasainen ja liikkumiseen turvallinen kaikille käyttäjäryhmille. Tämä helpottaa talvikunnossapitoa ja suojateiden turvallista ylittämistä myös talvisin.
3. **Tuntokonstrastialueiden lisääminen:** Suojateiden molempiin päihin on tärkeää asentaa tuntokonstrastialueet, jotka auttavat näkövammaisia

tunnistamaan suojatien kohdat. Kontrastialueet voivat olla esimerkiksi noppakivetyksiä tai muita rakenteellisia merkkejä.

4. **Talvikunnossapidon tarkennukset:** Suojateiden talvikunnossapidon ohjeistusta tulee kehittää, jotta lumivallit ja jää eivät estä suojateiden käyttöä. Tämä voidaan huomioida talvikunnossapidon kilpailutuksessa ja laadunvalvonnassa.

Näiden toimenpiteiden avulla voidaan luoda turvallisia ja esteettömiä suojateitä, jotka palvelevat kaikkia kuntalaisia. Tarkemmat toimenpiteet sekä aikataulu korjauksille tehdään myöhemmin. Suunnittelussa on tärkeää huomioida sekä paikalliset tarpeet että kansalliset esteettömyysohjeistukset, kuten SuRaKu-ohjeet. Lisäksi parannusten vaikutuksia voidaan arvioida esimerkiksi käyttäjäryhmien palautteen avulla, mikä varmistaa, että ratkaisut vastaavat eri käyttäjien tarpeisiin.

5.4.2 Kevyen liikenteen väylät

Kevyen liikenteen väylät ovat keskeisiä esteettömän liikkumisen mahdollistajia, ja niiden kunnossapito on tärkeä osa Sodankylän esteettömyyden kehittämistä. Päälysteiden korjaaminen kuuluu kunnan tavallisiin, vuosittaisiin kunnossapitotoimenpiteisiin, ja vauriot pyritään korjaamaan mahdollisimman pian niiden synnyttyä. Näin varmistetaan, että kevyen liikenteen väylät pysyvät turvallisina ja esteettöminä kaikille käyttäjille.

Jäämerentien saneeraus on laajempi hanke, jossa kevyen liikenteen väylien esteettömyys voidaan huomioida erillisen saneeraussuunnitelman kautta. Suunnitelma valmistellaan muutaman vuoden sisällä, ja saneerauksen toteutus ajoittuu aikaisintaan 5–10 vuoden päähän. Tuleva hanke tarjoaa mahdollisuuden parantaa liikenneympäristön esteettömyyttä ja turvallisuutta merkittävästi.

5.5 Talvikunnossapidon kehittäminen

Tässä suunnitelmassa ehdotetaan, että talvikunnossapidon urakoinnin kilpailutukseen sisällytetään esteettömyyden huomioimista koskeva liite. Tällä varmistetaan, että talvikunnossapidon toteutus tukee kaikkien kuntalaisten mahdollisuuksia liikkua turvallisesti ja esteettömästi myös talviolosuhteissa. Esteettömyyden huomiointi kilpailutuksessa edistää yhdenvertaisuutta ja vastaa kuntalaisten palautteeseen talvikunnossapidon parantamisesta.

Tärkeimmät jatkossa huomioitavat asiat talvikunnossapidossa esteettömyyden näkökulmasta:

- 1. Kulkuväylien lumettomuus ja liukkauden torjunta**
Pääkulkureitit (esim. jalkakäytävät, pyörätiet ja reitit palveluiden sisäänkäynneille) on pidettävä mahdollisimman esteettöminä lumesta ja jäästä. Kulkureitit puhdistetaan lumesta mahdollisimman nopeasti ja usein. Pienikin määrä lunta (1-5cm) vaikeuttaa tai estää liikkumisen apuvälineellä.
- 2. Suojateiden turvallisuus myös lumisina vuodenaikoina**
Suojateiden on oltava turvallisia ja helppokulkuisia myös talviaikaan. Suojateiden eteen ei saa jäädä lumivalleja vaan ne tulee pitää avoimina esteettömän kulun mahdollistamiseksi. Suojateiden läheisyyteen ei kasata lumikasoja, etteivät ne estä autoilijoiden näkymää suojateille.
- 3. Esteettömät parkkipaikat pidettävä avoinna**
Esteettömät parkkipaikat on pidettävä jatkuvasti saavutettavina myös talviaikaan. Lumen kasauksella etsitään vaihtoehtoiset paikat. On huomioitava, että esteettömyyttä tarvitseva ei välttämättä pääse kohteeseensa lainkaan, jos esteetön pysäköinti ei toteudu, sillä esteettömyyttä tarvitseva ei pysty liikkumaan kauemmalta pysäköintialueelta etenkään talviaikaan.
- 4. Talvikunnossapidon laadunvalvonta**
Kilpailutusta varten tulee suunnitella toimintatapa ja palauteprosessi, jolla talvikunnossapidon laatua voidaan seurata ja valvoa, Kunta on vastuussa laadunvalvonnasta ja lisäksi kuntalaisille on hyvä antaa mahdollisuus palautteeseen talvikunnossapidosta.

Osana kilpailutusta voidaan myös vaatia kilpailutuksen voittaneelta yritykseltä kuskien kouluttamista esteettömyyden huomioimiseen osana työtään. Osana kilpailutusta voidaan myös pohtia, missä järjestyksessä kevyen liikenteen väyliä ja ajoväyliä puhdistetaan lumesta. Lisäselvitystä tai suunnittelua tarvitaan yhdyskuntatekniikalta mahdollisista vaihtoehtoisista lumenkasauspaikoista, jos esteettömiä parkkipaikkoja tai suojateiden lähialueita ei käytetä. Lisäksi on hyvä selvittää tarkemmin näkövammaisten tarpeita talvikunnossapidolle erityisesti lumen käyttämisestä ohjaavana elementtinä.

5.6 Julkisten tilojen pienparannukset

Esteettömyyden kehittäminen Sodankylässä ei aina vaadi suuria hankkeita. Pienet, yksittäiset parannukset, kuten rakennusten sisäänkäyntien, WC-tilojen tai pukuhuoneiden korjaaminen esteettömiksi, voivat merkittävästi lisätä palvelujen saavutettavuutta ja kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Pienparannukset tarjoavat nopeita ja kustannustehokkaita ratkaisuja

esteettömyyden haasteisiin. Näillä toimenpiteillä voi olla suuri vaikutus tilojen käytettävyyteen ja käyttäjäkokemukseen.

Tässä esiteltävät pienparannusehdotukset on koottu nykytilakartoituksen ja työpajatyöskentelyn pohjalta. Pienparannusehdotukset tarkennetaan myöhemmin toimenpidesuunnitelmassa ja priorisoidaan kunnan resurssien ja aikataulujen mukaan. Pienparannukset täydentävät laajempia hankkeita ja ovat tärkeä osa Sodankylän esteettömyyden pitkäjänteistä kehittämistä.

1. **Urheilukentän esteettömyysparannukset:** Urheilukentän pukuhuoneeseen rakennetaan esteetön käynti ja wc-mahdollisuus vuonna 2025. Laajempi peruskorjaus urheilukentän rakennuksille toteutetaan myöhemmin. Laajemman peruskorjauksen yhteydessä selvitetään kentän pihan esteettömyysparannusmahdollisuuksia.
2. **Sodankylän liikuntahallin sähköinen ovenavaus:** Sodankylän liikuntahallin oveen lisätään sähköinen ovenavauspainike vuonna 2025. Ovenavausjärjestelmän hankinnassa tulee ottaa huomioon käyttäjien tarpeiden lisäksi laitteen ylläpito.
3. **Sodankylän Jäähallin sähköinen ovenavaus:** Sodankylän Jäähallin oveen lisätään sähköinen ovenavauspainike vuonna 2025. Ovenavausjärjestelmän hankinnassa tulee ottaa huomioon käyttäjien tarpeiden lisäksi laitteen ylläpito.
4. **Harrastuspaikkojen esteettömyystietojen** listaus osaksi varausjärjestelmää
5. **Pienkorjaukset** käyttäjäpalautteen perusteella mahdollisimman pian

5.7 Tukea yrittäjille esteettömyyden kehittämiseen

Työpajan yhtenä ratkaisuehdotuksena nostettiin Sodankylän elinkeinopalvelujen toteuttama esteettömyystyö kunnan yrittäjien tueksi. Esteettömyys voi olla keskeinen osa yritysten toiminnan kehittämistä, ja sitä voidaan edistää tarjoamalla käytännönläheisiä ohjemateriaaleja, koulutuksia ja esteettömyyskartoituksia. Ohjemateriaalit ja koulutukset auttavat yrittäjiä ymmärtämään esteettömyyden perusteet ja opettavat, kuinka sitä voidaan toteuttaa käytännössä esimerkiksi tilojen suunnittelussa, asiakaspalvelussa ja viestinnässä.

Esteettömyyden edistämistä voi lähteä liikkeelle **esimerkiksi** infon tai työpajan järjestämisestä, jossa esitellään esteettömyyden periaatteet ja käytännön toimenpiteet. Tällöin yrittäjiltä voidaan kerätä heidän tarpeitaan ja toiveitaan esteettömyyden osalta, ja niiden perusteella edetään asiassa. Työpajan jälkeen on mahdollista määritellä, millaisia käytännön toimenpiteitä ja tukea

yrittäjät tarvitsevat esteettömyyden parantamiseksi omissa tiloissaan ja palveluissaan.

Yrittäjäjärjestöjen osallistaminen voi olla tärkeä osa tätä prosessia. Yhteistyö järjestöjen kanssa auttaa tavoittamaan laajemman yrittäjäjoukon ja tukee esteettömyyden huomioimista alueen liiketoiminnassa. Yrittäjien tarpeet ja palautteet antavat arvokasta tietoa siitä, kuinka esteettömyyttä voidaan edistää käytännössä ja millaista tukea tarvitaan.

Esteettömyyden edistäminen yrityksissä tukee kunnallisten palvelujen saavutettavuutta ja tekee Sodankylästä entistäkin houkuttelevamman ja yhdenvertaisemman paikan asukkaille ja vierailijoille.

5.8 Asenteiden ja kohtaamisen kehittäminen

Esteettömyys ei ole vain fyysisten rakenteiden tai palveluiden ominaisuus, vaan se heijastaa myös kunnan arvoja ja asennetta yhdenvertaisuuteen. Sodankylän kunnassa esteettömyyden kehittämisessä on tunnistettu tarve lisätä tietoisuutta ja korostaa sen merkitystä niin työntekijöiden kuin kuntalaisten keskuudessa. Kunnan asenne vaikuttaa merkittävästi siihen, miten esteettömyys otetaan huomioon päätöksenteossa, hankkeissa ja arjen toiminnassa. Moni tässä raportissa jo mainittu toimenpide tähtää parempaan tietoisuuteen esteettömyyden kehittämisessä.

Esimerkiksi tässä raportissa mainitut toimenpiteet esteettömyyden huomioimisesta hankkeissa sekä prosessikuvaus käyttäjien osallistamiseen tähtää asenteiden ja kohtaamisen kehittämiseen. Kunnan työntekijöille tämän suunnitelman liitteenä jaettava esteettömyysvihkonen lisää tietoa esteettömyydestä ja sen merkityksestä vammaisille ihmisille sekä antaa konkreettisia listoja esteettömyyden huomioimiseen eri tiloissa.

Tämä esteettömyyssuunnitelma toimii tärkeänä avauksena, joka korostaa kunnan sitoutumista esteettömyyden kehittämiseen. Suunnitelma tuo esille konkreettisia parannuskohteita ja tarjoaa alustan, josta voi rakentaa pitkäjänteistä muutosta asenteissa ja toimintatavoissa.

Kunnan suhtautuminen esteettömyyteen on avainasemassa pysyvien parannusten aikaansaamisessa. Tämä suunnitelma ja siihen liittyvät toimenpiteet tähtäävät pitkäjänteiseen sitoutumiseen esteettömyyden kehittämiseksi. Tietoisuuden lisääminen, kuntalaisten kuuleminen ja konkreettisten työkalujen tarjoaminen kunnan työntekijöille luovat pohjan positiiviselle muutokselle. Sodankylä voi asenteellaan ja toiminnallaan näyttää esimerkkiä esteettömän ja yhdenvertaisen kunnan kehittämisessä.

5.9 Selkeä palautekanava esteettömyyspuutteille

Esteettömyyden kehittämisessä kuntalaisten palaute on ensiarvoisen tärkeää. Tällä hetkellä palautekanava esteettömyyspuutteiden ilmoittamiseen puuttuu, mutta suunnitelmassa tunnistetaan tarve sen perustamiselle. Helppokäyttöinen ja saavutettava palautekanava mahdollistaa nopean reagoinnin ongelmiin ja edistää kuntalaisten osallistamista.

Palautekanavan perustamisen yhteydessä tulee tunnistaa ja kehittää toimiva prosessi palautteiden läpikäymiselle ja palautteen perusteella. Lisäksi tulee kehittää tapoja, joilla kuntalaisia kannustetaan antamaan helposti esteettömyyspalautetta.

5.10 Opasteiden ja valaistuksen kehittäminen

Sodankylän esteettömyyssuunnitelmassa esitetään, että ulko- ja sisätilojen opasteiden kokonaisuus kartoitetaan ja kehitetään osana laajempaa opastesuunnitelmaa vuoden 2026 loppuun mennessä. Tavoitteena on luoda selkeä ja johdonmukainen opastejärjestelmä, joka tukee kaikkien käyttäjäryhmien liikkumista ja asiointia.

1. Opasteiden kartoitus ja suunnittelu ulkotiloissa:

Ensimmäisessä vaiheessa on tärkeää kartoittaa nykyiset opasteet ja tunnistaa, mitä kohteita opastetaan ja mitä mahdollisesti puuttuu. Tämä luo pohjan kattavalle opastesuunnitelmalle, joka varmistaa, että opasteet muodostavat selkeän ja käyttäjäystävällisen kokonaisuuden. Pelkkien yksittäisten korjausten sijaan suunnitelman tulee huomioida käyttäjien polut ja tarpeet kokonaisvaltaisesti. Esimerkiksi on tärkeää määritellä, mistä ja mihin opastetaan, jotta opasteet tukevat liikkumista loogisesti ja johdonmukaisesti.

2. Sisätilojen opasteiden parantaminen

Sisätiloissa tavoitteena on päivittää ja selkeyttää opasteita erityisesti julkisissa rakennuksissa. Tämä sisältää muun muassa talojen pohjapiirrosten esille tuomisen sekä induktiosilmukoiden opastamisen parantamisen, jotta kuulokojeita käyttävät löytävät tilat, joissa induktiosilmukoita on käytettävissä. Kaikkien sisätilojen opasteiden tulee olla selkeitä, näkyviä ja helposti ymmärrettäviä myös esimerkiksi heikkonäköisille käyttäjille.

3. Opasteiden huomioiminen korjaushankkeissa

Osana suunnitelmaa on myös tärkeää, että opasteiden päivittäminen sisällytetään systemaattisesti kaikkiin korjaushankkeisiin. Tämä varmistaa,

että esteettömyys otetaan huomioon rakennusten ja ulkotilojen kunnostuksen yhteydessä. Opasteiden esteettömyyden kehittäminen tulee olla olennainen osa korjausprosessia, jolloin parannukset toteutetaan osana laajempaa kokonaisuutta.

4. Valaistussuunnitelma osana opastusta

Valaistus ei ole pelkästään turvallisuutta ja näkyvyyttä parantava tekijä, vaan sitä voidaan käyttää myös ohjaavana elementtinä opasteiden rinnalla esimerkiksi pääreittejä paremmin valaisemalla. Hyvin suunniteltu valaistus voi auttaa käyttäjiä hahmottamaan reittejä, tiloja ja kohteita intuitiivisemmin, mikä tekee liikkumisesta sujuvampaa ja miellyttävämpää. Yksi toimenpide opastuskokonaisuudessa voisi olla valaistuksen hyödyntämisen mahdollisuuksien kartoittaminen. Kartoituksessa on hyvä huomioida myös jalkakäytävien vs ajoväylien valaistuksen suhde.

Kunta vastaa omien kohteidensa opastamisesta. Tämä toimenpidekokonaisuus tukee Sodankylän tavoitetta edistää esteettömyyttä ja parantaa kuntalaisten mahdollisuuksia liikkua ja asioida turvallisesti ja itsenäisesti. Opasteiden systemaattinen kartoitus ja suunnittelu luo pohjan pitkäjänteiselle ja vaikuttavalle esteettömyyden kehittämiselle.

6 Toimenpiteet

Toimenpiteet on jaoteltu osa-alueittain selkeyden vuoksi, ja ne sisältävät sekä lyhyen että pitkän aikavälin tavoitteita. Ehdotukset on laadittu kuntalaisten ja kunnan työntekijöiden osallistamisen sekä työpajatyöskentelyn tulosten pohjalta. Jokaiselle toimenpiteelle on määritelty vastuullinen taho ja alustava aikataulu. Näin suunnitelma toimii käytännön työkaluna esteettömyyden edistämässä.

Seuraavissa taulukoissa esitetään tarkemmin toimenpiteiden sisältö, vastuutahot ja aikataulut. Toimenpide-ehdotukset on priorisoitu realistisesti, jotta ne tukevat Sodankylän kunnan esteettömyystavoitteiden saavuttamista.

6.1 Esteettömyyden kehittämisen peruslähtökohdat

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
1	Tarkempi esteettömyyden toimenpidesuunnitelma <ul style="list-style-type: none"> - Nykyisten kiinteistöjen ja katualueiden esteettömyyden korjaussuunnitelma priorisoituna tulevaisuuteen - Aikataulutus ja budjetointi 	Tekninen	2025-2026
2	Suunnitelman jalkauttaminen ja viestintä <ul style="list-style-type: none"> - Esteettömyyden huomioiminen viestintästrategiassa - Kokonaisvaltaisen esteettömyyden painottaminen - Esteettömyyttä tarvitsevat nähdään aktiivisina tekijöinä 	Viestintä, Tekninen	2025
3	Palautekanava esteettömyyspuutteille ja prosessi palautteen käsittelylle	Viestintä, Tekninen	2025
4	Esteettömyysvihkonen kunnan työntekijöille	Viestintä	2025

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
5	Esteettömyyssuunnitelman seuranta ja edistymisen mittaaminen	Tekninen	2025

6.2 Hankkeiden esteettömyys

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
6	Esteettömyyssohjeistukset: Esteettömyyden huomioiminen suositusten perusteella pelkkien määräysten sijaan rakennus- ja perusparannushankkeissa	Tekninen	2025
7	Hankkeiden osallistamis- ja esteettömyysprosessin käyttöönotto ja jatkuva kehittäminen. Huomioitava prosessin läpinäkyvyys	Tekninen, Hankkeiden vetäjät	2025
8	Hankekokonaisuudet: esteettömyysvaatimusten sisällyttäminen tarjouspyyntöihin <ul style="list-style-type: none"> - Pyritään määräksi parempaan esteettömyyteen esimerkiksi Invalidiliiton suosituksia hyödyntämällä 	Tekninen, Hankkeen vetäjä	2025
9	Hankekokonaisuudet: Esteettömyys lisätään osaksi hanketta käsittelevien kokousten vakioaiheita. Määritellään hankkeen esteettömyystavoitteet	Hankkeen vetäjä	2025
10	Hankekokonaisuudet: Esteettömyyden huomioiminen sisällytetään hankkeen tarjouspyyntöihin ja suunnitteludokumentteihin	Hankkeen vetäjä	2025

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
11	Hankekokonaisuudet: Nimetään esteettömyydestä vastaava henkilö	Hankkeen vetäjä	2025
12	Hankekokonaisuudet: Kartoitetaan hankkeen esteettömyystarpeet sekä käyttäjien tarpeet	Hankkeen vetäjä	2025

6.3 Korjaukset ja parannukset lähivuosina

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
13	Suunnitellaan suojateiden korjaukset vuodelle 2025, huomioitavaa ainakin <ul style="list-style-type: none"> - Rambollin raportti - Suojateiden korjaus kokonaisuutena - Kiireelliset korjaukset (esim. reunakivet) - Vaikutusten laajuus 	Yhdyskunta-tekniikka	2025
14	Suunnitellaan suojateiden korjaukset pidemmälle aikavälille	Yhdyskunta-tekniikka	2025-2026
15	Kevyen liikenteen väylien päällysteiden korjaaminen osana vuosittaisia kunnossapitotoimenpiteitä	Yhdyskunta-tekniikka	jatkuva
16	Pienparannukset: Urheilukentän pukuhuoneen esteettömyysmuutokset <ul style="list-style-type: none"> - Esteetön sisäänkäynti ja eteinen - Esteetön wc 	Tilapalvelut	2025
17	Pienparannukset: Sodankylän liikuntahallin sähköinen ovenavaus	Tilapalvelut	2025
18	Pienparannukset: Sodankylän jäähallin sähköinen ovenavaus	Tilapalvelut	2025

6.4 Talvikunnossapidon kehittäminen

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
19	Talvikunnossapidon urakoinnin kilpailutukseen liite esteettömyyden huomioimisesta	Yhdyskunta-tekniikka	2025
20	Vaihtoehtoisten lumenkasauspaikkojen selvittäminen esteettömien autopaikkojen sijaan	Yhdyskunta-tekniikka	2025
21	Näkövammaisten erityistarpeiden selvitys talvikunnossapidossa	Yhdyskunta-tekniikka	2026
22	Talvikunnossapidon laadunvalvonnan prosessin suunnittelu	Yhdyskunta-tekniikka	2025-2026

6.5 Pitkän aikavälin strategiset esteettömyyshankkeet

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
23	Esteettömyyden huomioiminen Jäämerentien saneeraussuunnitelmassa	Yhdyskunta-tekniikka	~2027-2028
24	Selvitetään mahdollisuutta listata harrastuspaikkojen esteettömyystiedot osaksi varausjärjestelmää	Viestintä, Tekninen, Liikunta-palvelut	2025-2026
25	Edistetään esteettömyyden tukemista Sodankylän yrittäjille	Elinkeino-palvelut	2026

Nro	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
26	Sisä- ja ulkotilojen opasteiden tarvekartoitus ja laajempi opastesuunnitelma <ul style="list-style-type: none"> - Sisältää opasteiden käyttäjäpolun kartoittamisen - Ulko- ja sisätilojen yhtenäisen opastekokonaisuuden varmistaminen 	Tilapalvelut, Yhdyskunta- tekniikka	2026
27	Suunnitelma valaistuksen kehittämiseen ulkotiloissa, sisältäen valaistuksen hyödyntämisen mahdollisuuksien kartoittaminen	Yhdyskunta- tekniikka	2026

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämä esteettömyyssuunnitelma toimii Sodankylän kunnassa merkittävänä avauksena kohti esteettömämpää ja yhdenvertaisempaa ympäristöä. Suunnitelma tuo esille esteettömyyden nykytilan, tunnistaa keskeiset kehityskohteet ja esittää konkreettisia toimenpiteitä, jotka tukevat pitkäjänteistä esteettömyyden parantamista. Se luo perustan muutokselle, joka ei koske pelkästään fyysisiä rakenteita, vaan myös asenteita, päätöksentekoa ja prosesseja.

Keskeiset johtopäätökset ja suositukset:

1. Esteettömyys osana arkea ja päätöksentekoa:

Esteettömyyden huomioiminen tulee sisällyttää kaikkiin kunnan prosesseihin, hankkeisiin ja kilpailutuksiin. Esteettömyys ei saa olla erillinen tavoite, vaan sen tulee olla luonnollinen osa kaikkea suunnittelua ja toimintaa.

2. Konkreettiset toimenpiteet:

Suunnitelmassa esitetyt kehityskohteet, kuten kevyen liikenteen väylien parantaminen, opasteiden kehittäminen ja talvikunnossapidon kilpailutuksen esteettömyysvaatimukset, antavat kunnalle selkeitä askelmerkkejä lähivuosien työlle. Erittäin tärkeää on keskittyä toimenpiteisiin, jotka voidaan toteuttaa nopeasti ja kustannustehokkaasti.

3. Osallistamisen merkitys:

Kuntalaisten osallistaminen ja heidän kokemustensa hyödyntäminen ovat keskeisiä onnistuneen esteettömyystyön edellytyksiä. Osallistamisprosesseja tulee kehittää edelleen, ja niistä tulee tehdä systemaattinen osa hankkeiden suunnittelua. Selkeä palautekanava esteettömyyspuutteiden ilmoittamiseen vahvistaa tätä osallistumista. Esteettömyystyötä tehdään myös muutoin kuin kuntalaisten aloitteesta.

4. Kunnan asenteen kehittäminen:

Esteettömyyden edistäminen vaatii kunnalta sitoutumista ja asennemuutosta. Suunnitelmaan sisältyvä esteettömyysvihkonen tarjoaa etenkin kunnan työntekijöille työkaluja ja lisää tietoisuutta esteettömyyden huomioimisesta heidän työssään. Vastaavasti kunnalla on mahdollisuus viestiä ulospäin sitoutumisestaan esteettömyyden edistämiseen.

5. Pitkäjänteisyys ja strateginen sitoutuminen:

Esteettömyyden kehittäminen on jatkuva prosessi, joka vaatii sekä lyhyen että pitkän aikavälin tavoitteiden asettamista. Jäämerentien saneeraussuunnitelma ja muut strategiset hankkeet ovat esimerkkejä toimenpiteistä, jotka kantavat pitkälle tulevaisuuteen. Tavoitteiden saavuttaminen vaatii strategista sitoutumista kaikilla tasoilla.

Tämä suunnitelma on vasta ensimmäinen askel. Se tarjoaa pohjan yksityiskohtaisemmalle toimenpidesuunnitelmalle ja jatkotyölle. Konkreettisten tavoitteiden asettaminen, resurssien kohdentaminen ja työn seuranta ovat seuraavia askeleita kohti esteettömämpää Sodankylää. Esteettömyyssuunnitelman pohjalta tehtävät toimenpiteet ja saavutukset tulee viestiä aktiivisesti niin kunnan sisällä kuin ulospäin. Viestinnän avulla voidaan lisätä tietoisuutta esteettömyyden tärkeydestä, vahvistaa kunnan sitoutumista ja rakentaa positiivista kuvaa Sodankylästä esteettömänä ja yhdenvertaisena kuntana. Viestintästrategia, joka huomioi esteettömyysaiheen jatkuvasti, edistää avoimuutta ja lisää sekä työntekijöiden että kuntalaisten sitoutumista tavoitteisiin. Yhteistyö kuntalaisten, yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa luo perustan kunnalle, jossa esteettömyys on aidosti osa sen identiteettiä ja arkea.

8 Yhteystiedot

Tekninen toimi

- Tekninen johtaja
- Tilapalvelupäällikkö
- Yhdyskuntatekniikan johtaja

Sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@sodankyla.fi

Sodankylän kunta

Jäämerentie 1 (PL 60)

99601 Sodankylä

Vaihde 0400 618 870

kirjaamo@sodankyla.fi

www.sodankyla.fi

9 Lähteet

Invalidiliitto. (n.d.). **Esteettömyyden suositukset**. [Online] Saatavilla: <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys> [Haettu: 12.12.2024].

Kynnys ry. (n.d.). **Esteettömyystarkistuslista**. [Online] Saatavilla: <https://www.kynnys.fi> [Haettu: 12.12.2024].

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. (1999). [Online] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> [Haettu: 12.12.2024].

Perustuslaki 731/1999. (1999). [Online] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [Haettu: 12.12.2024].

Rakennusmääräyskokoelma, osa F1 (Esteetön rakennus). (n.d.). [Online] Saatavilla: <https://www.ym.fi/fi-FI/Rakennusmaarayskokoelma> [Haettu: 12.12.2024].

Rakennustieto. (2020). **RT-ohjekortit esteettömyydestä**. Rakennustieto Oy.

Sodankylän kunta. (2022). **Strategia 2030**. Sodankylän kunta.

Sodankylän kunta. (2024). **Sodankylän esteettömyyden nykytilaraportti: Haastattelu- ja kyselytulokset**.

SuRaKu-ohjeet. (n.d.). Helsingin kaupunki. [Online] Saatavilla: <https://www.hel.fi> [Haettu: 12.12.2024].

THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). (n.d.). **Esteettömyys ja saavutettavuus**. [Online] Saatavilla: <https://www.thl.fi> [Haettu: 12.12.2024].

UNCRPD (United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities). (2006). **Yhdistyneiden kansakuntien vammaissopimus**. [Online] Saatavilla: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html> [Haettu: 12.12.2024].

YK:n kestävä kehityksen tavoitteet (SDG). (n.d.). **Sustainable Development Goals**. [Online] Saatavilla: <https://sdgs.un.org/goals> [Haettu: 12.12.2024].

Ympäristöministeriö. (n.d.). **Esteetön rakennus ja ympäristö – Opas suunnitteluun ja rakentamiseen**. [PDF] Saatavilla: https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Esteeton-rakennus-ja-ymparisto-EA70FE2A_FF14_4FC8_96B6_AE6B32F89BB7-144306.pdf [Haettu: 12.12.2024].

9 Liitteet

9.1 Lähteitä esteettömyyden opiskeluun

Yleistä tietoa esteettömyydestä

- Invalidiliitto – Esteettömyys: Käytännön ohjeita ja tietoa esteettömyyden merkityksestä arjessa. <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>
- Kynnys ry – Esteettömyystarkistuslista: Tarkistuslista esteettömyyden arviointiin eri ympäristöissä. <https://kynnys.fi/toiminta/esteettomyys/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL): Esteettömyys ja saavutettavuus, yleistä tietoa ja tilastoja. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/esteettomyys-ja-saavutettavuus>

Esteettömyyden ohjeet ja suositukset

- Rakennusmääräyskokoelma, osa F1 – Esteetön rakennus: Teknisiä vaatimuksia ja ohjeita esteettömän ympäristön suunnitteluun. <https://www.ym.fi/fi-FI/Rakennusmaarayskokoelma>
- Helsingin SuRaKu-ohjeet: Esteettömyyden suunnittelu-, rakennus- ja kunnossapito-ohjeet. <https://helsinkikaikille.hel.fi/ohjeita-esteettomyyden-toteuttamiseen/valtakunnalliset-ulkoalueita-koskevat-ohjeet/>
- Rakennustieto – RT-ohjekortit esteettömyydestä: Tietoa esteettömyyden teknisistä yksityiskohdista.
- Esteetön rakennus ja ympäristö – Opas suunnitteluun ja rakentamiseen. https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Esteeton-rakennus-ja-ymparisto-EA70FE2A_FF14_4FC8_96B6_AE6B32F89BB7-144306.pdf
- Näkövammaisten liitto – Esteettömyys: <https://www.nakovammaistenliitto.fi/fi/esteettomyys>
- Kuuloliitto – Esteettömyys: <https://www.kuuloliitto.fi/toiminta/esteettomyys/>

Esteettömyys ja saavutettavuus digitaalisessa ympäristössä

- Saavutettavuusdirektiivi (WCAG-standardit): Ohjeet verkkosivujen ja digitaalisten palvelujen saavutettavuuteen.
<https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/>
- Saavutettavuusvaatimukset.fi: Käytännön tietoa saavutettavuusdirektiivin soveltamisesta Suomessa. <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi>
- Selkokeskus – Näin kirjoitat selkokieltä: Selkeät ohjeet selkokielisen tekstin laatimiseen. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/nain-kirjoitat-selkokielta/>

9.2 Nykytilatutkimuksen raportti

Nykytilatutkimuksen raportti julkaistaan tämän suunnitelman liitteenä verkkosivuilla.

9.3 Esteettömyyskartoitusraportit

Virastotalon, kirjaston, Kitisenrannan sekä keskustan katualueiden esteettömyyskartoitusten raportit julkaistaan tämän suunnitelman liitteenä verkkosivuilla.

SODANKYLÄ

Lapin tähtikunta -keskellä Lappia